

Sławomir Kadrow*

Stanowisko 2 w Zagórze – wprowadzenie

Abstract

Kadrow, S. 2015. Site No 2 in Zagórze – introduction. *Raport* 10, 85-91

The article is devoted to the introduction to the issue of the extensive, multicultural site 2 in Zagórze in connection with the beginning of the publications in Volume 10 of the Report a series of developments on the important sources obtained from that site during the rescue excavations in the years 2000-2005. Flint, paleobotanical and paleozoological materials are published in this volume. The spacial layout of the features containing the published artefacts is shown in Fig. 1.

Keywords: site 2 in Zagórze, rescue surveys, multicultural settlement, flint artefacts, paleobotanical material, paleozoological material

■ LOKALIZACJA

Stanowisko 2 w Zagórze (Ryc. 1), gm. Niepołomice, woj. małopolskie, leży w pobliżu północnej granicy Pogórza Wielickiego. Usytuowane jest ono na wypłaszczeniu lessowym, górującym nad szeroką doliną Podłęzanki, która rozciąga się na północ i północny-wschód od Pogórza Wielickiego (Okoński 2004, 257, ryc. 1; Kadrow, Okoński 2008, 1).

Kulminacja wzniesienia pokrytego glebami lessowymi, na którym położone jest stanowisko, uległa znacznym przekształceniom w wyniku działania różnorodnych i czasami zaawansowanych procesów erozyjnych. Swoją rolę w przekształceniach powierzchni omawianego stanowiska miał też rozwój nowożytnej sieci drogowej i gospodarcza eksploatacja terenu, w tym przede wszystkim rolnictwo. Chodzi o intensywne uprawy rolnicze i związaną z nimi głęboką orkę oraz pozyskiwanie gliny z obszaru stanowiska. Eksploatację gliny na większą skalę rozpoczęto tu już w późnym średniowieczu. Trwała ona z krótszymi lub dłuższymi przerwami do obecnych czasów. Glinianki (miejsca wydobywania gliny) pozostawiły trwałe ślady na powierzchni stanowiska 2 w Zagórze. Dowodem na ten typ działalności gospodarczej jest nazwa „Gliniki”

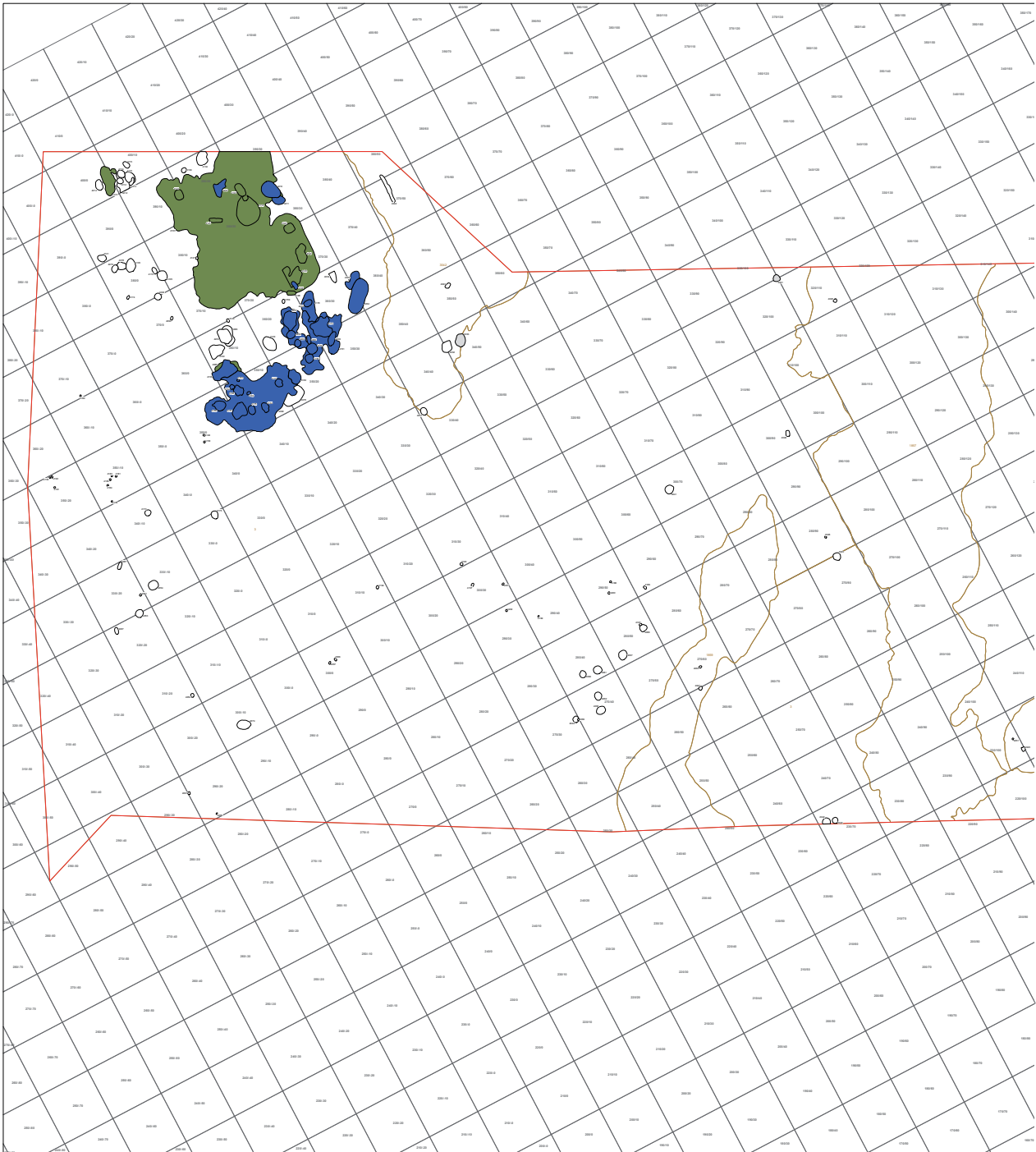

Ryc. 1. Zagórze, stan. 2, gm. Niepołomice, woj. małopolskie. Lokalizacja stanowiska (wg Kadrow, Okoński 2008)

Fig. 1. Zagórze site 2, Niepołomice commune, the Małopolskie Voivodeship. Location of the site (according to Kadrow, Okoński 2008)

lokalne określenie pól na pograniczu współczesnych wsi Zagórze i Staniątek oraz drogi prowadzącej do tych miejscowości (Okoński 2004, 257; Kadrow, Okoński 2008, 1-3).

* Instytut Archeologii i Etnologii PAN, ul. Sławkowska 17, 31-016 Kraków; e-mail: slawekkadrow@gmail.com

■ **HISTORIA BADAŃ I CHRONOLOGIA STANOWISKA**

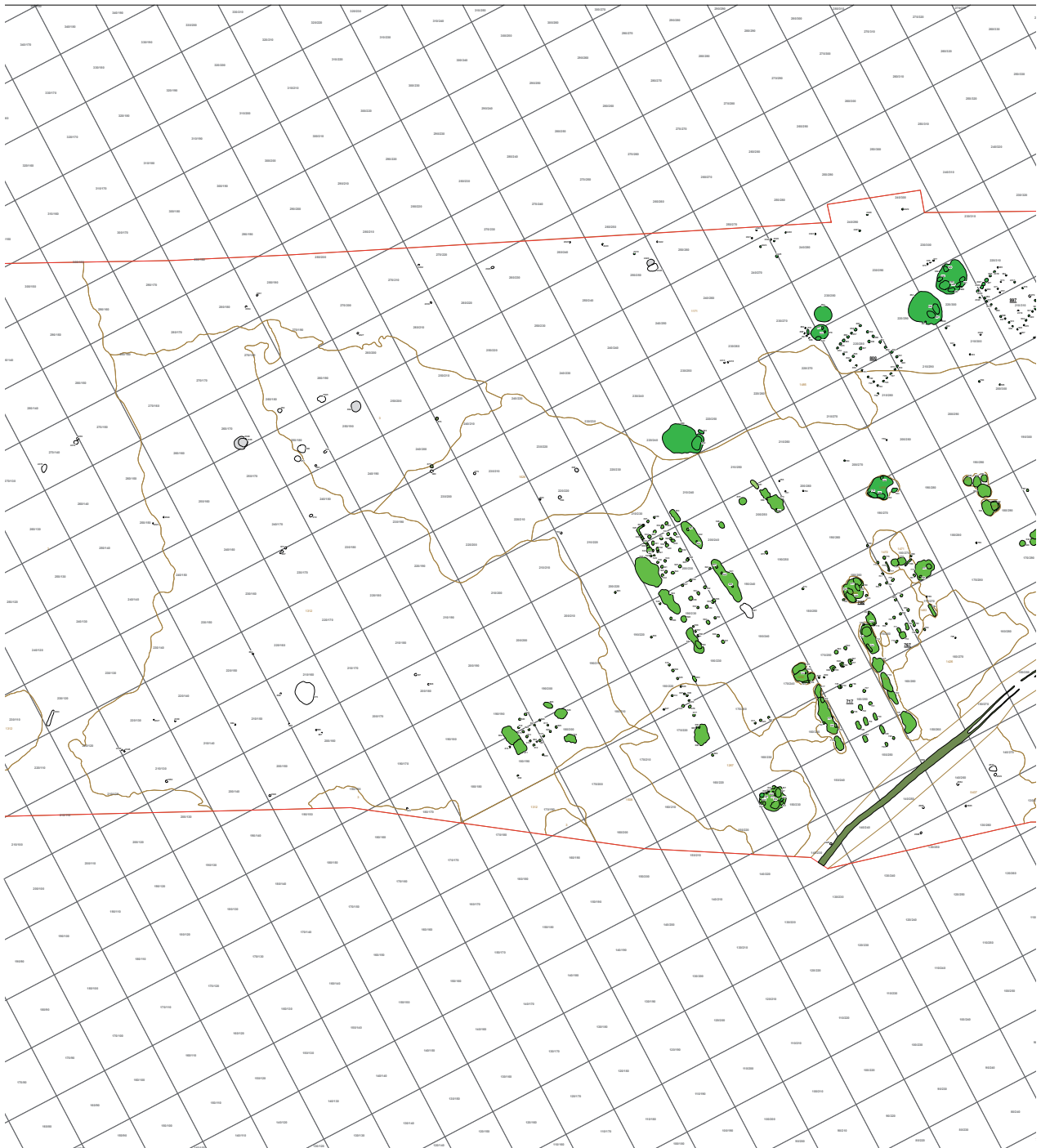
Stanowisko 2 w Zagórze zostało odkryte w 1992 roku przez Ryszarda Naglika i Tomasza Wichmana z Muzeum Archeologicznego w Krakowie w trakcie badań powierzchniowych AZP na obszarze 104-59. Zarejestrowano wtedy ślady osadnictwa z wczesnego neolitu, młodszego okresu przedrzymskiego i wczesnego okresu wpływów rzymskich, młodszej fazy wczesnego średniowiecza oraz nieliczne materiały z późnego średniowiecza (Kadrow, Okoński 2008, 3).

W 1996 roku Krakowski Zespół do Badań Autostrad przeprowadził badania sondażowe na omawianym

Ryc. 2. Zagórze, stan. 2, gm. Niepołomice, woj. małopolskie. Mapa rozmieszczenia obiektów ziemnych na stanowisku (opracował J. Okoński)

Fig. 2. Zagórze site 2, Niepołomice commune, the Małopolskie Voivodeship. Layout of the features on the area of the site (prepared by J. Okoński)

stanowisku. Odbłyły się one w ramach wstępnych prac rozpoznawczych do akcji szerokopłaszczyznowych terenowych prac ratowniczych, wyprzedzających budowę autostrady A4. W trakcie badań sondażowych, kierowanych przez Bartłomieja Koniecznego, wyeksplorowano kilkanaście obiektów ziemnych, rozlokowanych na powierzchni 190 m². Prace te potwierdziły

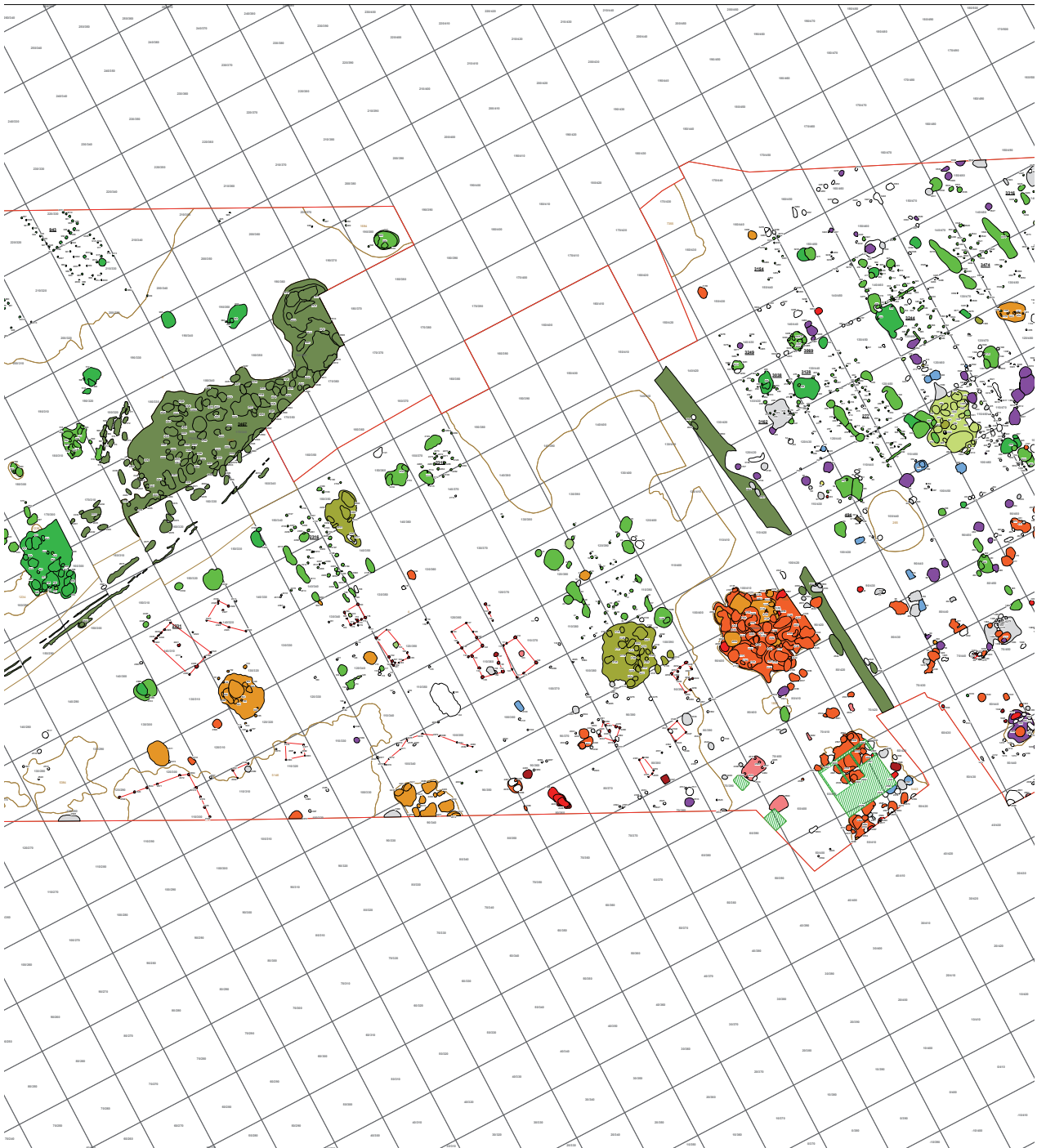

wielokulturowy charakter stanowiska 2 w Zagórze (Konieczny 1996, 1; Okoński 2004, 258-259; Kadrow, Okoński 2008, 3). Odkryto pozostałości osadnictwa z młodszej epoki kamienia (kultura ceramiki wstęgowej rytej i kultura lendzielska), ze starszego okresu epoki brązu (kultura trzciniecka), z przełomu epoki brązu i epoki żelaza (kultura łużycka), z okresu lateńskiego, wczesnego i młodszego okresu wpływów rzymskich oraz z wczesnego i późnego średniowiecza (Naglik 2001, 347).

Wysoka ocena pozyskanych źródeł skłoniła kolejną ekipę archeologów do przeprowadzenia jesienią 1996 roku ponownych, szczegółowych badań

powierzchniowych na obszarze stanowiska. Jacek Górski, Elżbieta Trela i Mirosław Zajac pozyskali serię zabytków osadowych z epoki kamienia, kultury przeworskiej z okresu rzymskiego oraz z późnego średniowiecza. W pozyskanym wtedy zbiorze zabytków były również obecne nieliczne materiały z wczesnego średniowiecza. Badania te przyczyniły się do znacznego powiększenia zasięgu stanowiska, szczególnie w kierunku północno-wschodnim (Górski *et al.* 1996; Kadrow, Okoński 2008, 3).

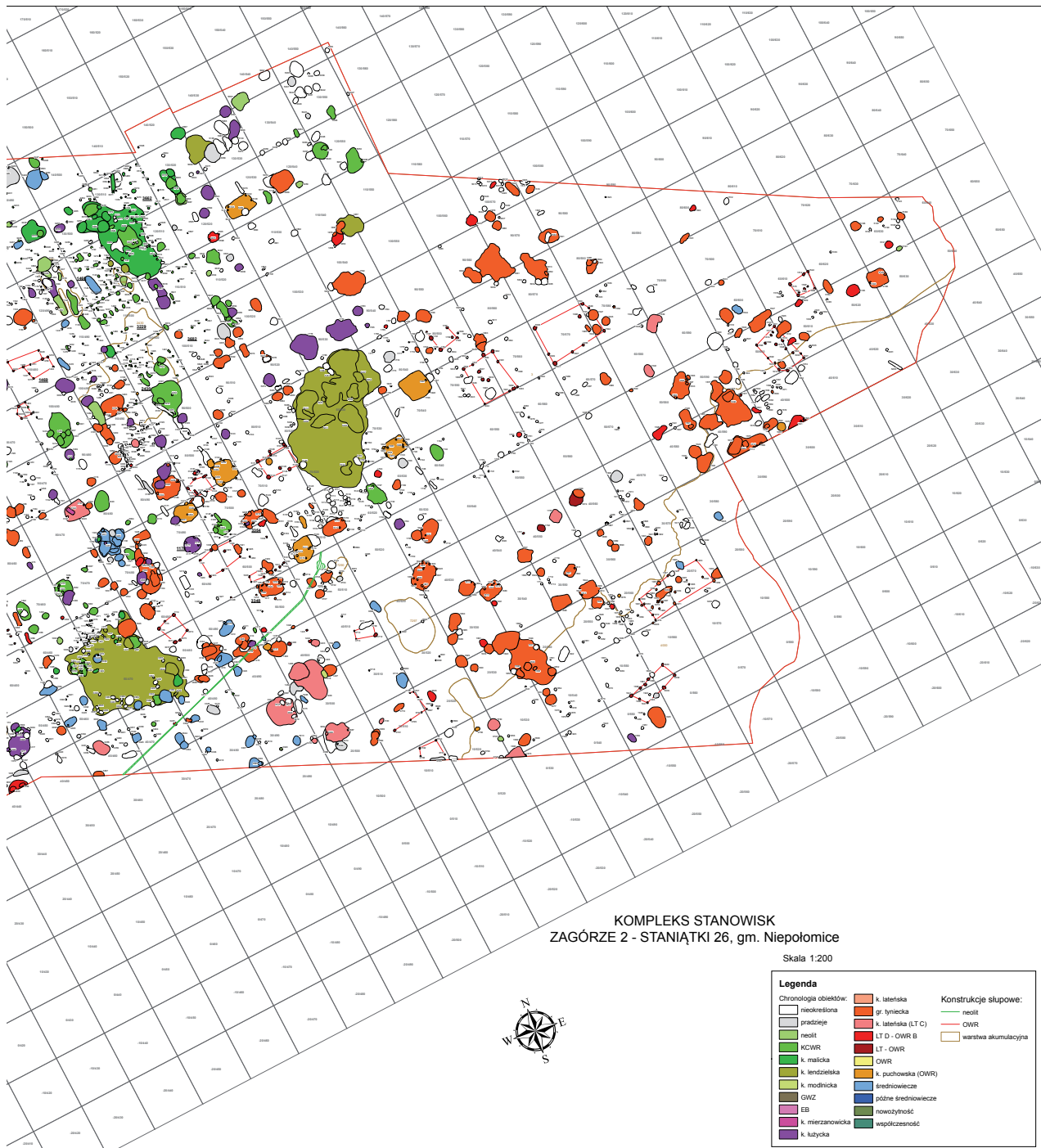
W latach 2000-2005 archeolodzy z Krakowskiego Zespołu do Badań Autostrad przeprowadzili na stanowisku 2 w Zagórze zakrojone na wielką skalę ratownicze

badania wykopaliskowe (Czekaj-Zastawny *et al.* 2003, 287; Okoński 2004; Chmielewski *et al.* 2006; Kadrow, Okoński 2008). W sumie przebadano prawie 8 hektarów powierzchni, tj. 780 arów. Badaniami we wschodniej części stanowiska kierowali Magdalena Suchorska-Rola i Bohdan Chmielewski, w części środkowej – Jerzy Okoński, a w części zachodniej Mariusz Bil, Marcin M. Przybyła oraz Damian Stefański. Ostatnia z wymienionych części – część wschodnia – formalnie tworzy oddzielne stanowisko 26 w Staniątkach. W rzeczywistości oba stanowiska (2 w Zagórz i 26 w Staniątkach) składają się na jedną, trudną do rozgraniczenia całość (Kadrow, Okoński 2008, 3).

■ OGÓLNE ZASADY PUBLIKACJI MATERIAŁÓW ZE STANOWISKA 2 W ZAGÓRZU

Ze względu na ogromną ilość pozyskanych w trakcie badań ratowniczych materiałów z omawianego stanowiska redakcja *Raportu* zdecydowała się na ich publikację w serii oddzielnych opracowań. W niniejszym tomie publikujemy trzy artykuły poświęcone wybranym grupom zabytków. Są to prace, w których omówiono zabytki krzemienne (por. Jurzysta 2015 w tym tomie), materiały paleobotaniczne (Lityńska-Zajac *et al.* 2015 w tym tomie) oraz neolityczne materiały paleozoologiczne (Makowicz-Poliszot 2015 w tym tomie).

W następnych tomach *Raportu* – w pierwszej kolejności – będą publikowane opracowania poświęcone zabytkom neolitycznym, później także materiałom z młodszych epok i okresów.

Nazewnictwo jednostek kulturowych pozostawiono w gestii autorów poszczególnych opracowań. Pochodzą oni z różnych ośrodków archeologicznych w Polsce i hołdują różnym tradycjom rozwijanym od dawna w tej dyscyplinie. W niektórych przypadkach redakcja zdecydowała się utrzymać zaproponowaną przez autorów badań terenowych niezbyt ostro rozgraniczoną klasyfikację kulturową opracowywanych materiałów. Liczny materiał ceramiczny, zaliczany ogólnie do kultury

lendzielskiej, występuje w publikowanych tu artykułach w ramach dwóch jednostek kulturowych o charakterze ściśle formalnym.

Zespoły zabytków zawierające liczniejszy, charakterystyczny materiał ceramiczny zostały przyporządkowane do grupy modlnickiej kultury lendzielskiej. Natomiast zespoły mniej liczne i pozbawione charakterystycznej ceramiki określono ogólnie i sklasyfikowano jako przynależne do kultury lendzielskiej. Tym samym zwrócono uwagę na możliwość występowania w opisywanych zbiorach także ceramiki związanej z grupą pleszowską kultury lendzielskiej. Ze względu na brak jednoznacznych wskaźników kulturowych, a tym samym

brak możliwości rozgraniczenia starszej (pleszowskiej) i młodszej (modlnickiej) ceramiki, zdecydowano się jednak na pozostawienie dokładniej zdefiniowanych zespołów grupy modlnickiej i ogólniej jedynie sklasyfikowanych zespołów lendzielskich.

Rozkład przestrzenny obiektów wziemnych, z których pochodzą opisywane w opracowaniach materiały i zabytki, odczytać można z mapy zamieszczonej w niniejszym wprowadzeniu (Ryc. 2). Opisy, charak-

terystryki, klasyfikacje i ilustracje tychże obiektów znajdują się w artykułach publikowanych w kolejnych tomach naszego rocznika, poświęconych opracowaniom głównie zabytków ceramicznych z poszczególnych epok i okresów.

Kolejność ukazywania się prac, w których zostaną zaprezentowane materiały ze stanowiska 2 w Zagórzcu zależy tylko od postępów zespołów badawczych przygotowujących artykuły do druku.

Bibliografia

- Chmielewski B., Okoński J., Suchorska-Rola M. 2006. Sprawozdanie z ratowniczych badań wykopaliskowych prowadzonych na stanowisku 2 w Zagórzcu, gm. Niepołomice, woj. małopolskie w latach 2003-2004. W: Z. Bukowski, M. Gierlach (red.), *Raport 2003-2004. Wstępne wyniki konserwatorskich badań archeologicznych w strefie budowy autostrad w Polsce za lata 2003-2004* (= *Zeszyty Ośrodka Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego (d. Zeszyty ORBA). Seria B: Materiały Archeologiczne*). Warszawa: Ośrodek Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego, 597-612, 744-758.
- Czekaj-Zastawny A., Drobniewicz B., Jarosz P., Kadrow S., Kozłowski J. K., Machowski W., Mianowska I., Naglik R., Rodak J. 2003. Sprawozdania z archeologicznych badań ratowniczych przeprowadzonych w 2000 roku na stanowiskach na trasie projektowanej autostrady A-4 w woj. małopolskim. W: Z. Bukowski (red.), *Raport 2000. Wstępne wyniki konserwatorskich badań archeologicznych w strefie budowy autostrad w Polsce za lata 2003-2004* (= *Zeszyty Ośrodka Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego (d. Zeszyty ORBA). Seria B: Materiały Archeologiczne*). Warszawa: Ośrodek Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego, 282-308, 371-372.
- Górski J., Trela E., Zając M. 1996. *Weryfikacyjne badania powierzchniowe*. Kraków (maszynopis w Archiwum PSOZ w Krakowie).
- Jurzysta E. 2015. Neolityczne materiały kamienne z wielokulturowego stanowiska Zagórze 2, gm. Niepołomice. *Raport 10*, 93-154.
- Kadrow S., Okoński J. 2008. Materiały stylu zofipolskiego ze stanowiska 2 w Zagórzcu, gm. Niepołomice. W: *Młodsza epoka kamienia. Wybrane zagadnienia* (= *Via Archaeologica. Źródła z badań wykopaliskowych na trasie autostrady A4 w Małopolsce*). Kraków: Krakowski Zespół o Badań Autostrad, 1-21.
- Konieczny B. 1996. *Sprawozdanie z badań na stan. 2 w Zagórzcu, gm. Niepołomice*. Kraków (maszynopis w Archiwum PSOZ w Krakowie).
- Lityńska-Zając M., Cywa K., Tomczyńska Z., Wasylkowa K., Madeyska E., Koziarska A., Skawińska-Wieser K. 2015. Badania archeobotaniczne na wielokulturowym stanowisku 2 w Zagórzcu, gm. Niepołomice, woj. małopolskie. *Raport 10*, 161-186.
- Makowicz-Polisot D. 2015. Analiza neolitycznego materiału kostnego z Zagórzcu stan. 2, gm. Niepołomice, woj. małopolskie. *Raport 10*, 155-160.
- Naglik R. 2001. Sprawozdania z badań ratowniczych prowadzonych w związku z budową autostrady A-4 na terenie b. woj. krakowskiego i zachodniej części b. woj. tarnowskiego w latach 1996-1999. W: Z. Bukowski (red.), *Raport 96-99. Wstępne wyniki konserwatorskich badań archeologicznych w strefie budowy autostrad w Polsce za lata 1996-1999* (= *Zeszyty Ośrodka Ratowniczych Badań Archeologicznych. Seria B: Materiały Archeologiczne*). Warszawa: Ośrodek Ratowniczych Badań Archeologicznych, 308-352, XLIV-XLVII.
- Okoński J. 2004. Wyniki ratowniczych badań archeologicznych na stanowisku 2 w Zagórzcu, gm. Niepołomice. W: Z. Bukowski (red.), *Raport 2001-2002. Wstępne wyniki konserwatorskich badań archeologicznych w strefie budowy autostrad w Polsce za lata 2001-2002* (= *Zeszyty Ośrodka Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego (d. Zeszyty ORBA). Seria B: Materiały Archeologiczne*). Warszawa: Ośrodek Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego, 257-268, 351-352.

Summary

Sławomir Kadrow

Site No 2 in Zagórze - introduction

Site 2 in Zagórze, the commune of Niepołomice, Małopolskie Voivodeship, is located near the northern border of the Wieliczka Foothills. It is situated on a flattened loess hill,

elevated over the Podlęczanka valley, which stretches to the north and north-east of the Wieliczka Foothills (Okoński 2004, 257, ryc. 1; Kadrow, Okoński 2008, 1).

The culmination of the hill covered with loess soil, on which the site is situated, has undergone significant transformations as a result of the activity of various, sometimes

advanced, erosion processes. The development of the modern road network and the economic exploitation of the land, primarily agriculture, have had a substantial contribution to the transformations of the surface of the site under consideration. The issues include the intensive agricultural activity and related deep ploughing, as well as obtaining clay from the site.

In the years 2000-2005, the archaeologists from the Krakow Team of Motorways Research carried out widespread rescue excavations on site 2 in Zagórze (Czekaj-Zastawny *et al.* 2003, 287; Okoński 2004; Chmielewski *et al.* 2006; Kadrow, Okoński 2008). In total, nearly 8 hectares, that is, 780 ares of the surface were examined. The excavations in the eastern part of the site were managed by Magdalena Suchorska-Rola and Bohdan Chmielewski, in the middle part – by Jerzy Okoński, whilst in the western part – Mariusz Bil, Marcin M. Przybyła and Damian Stefański. The last of the listed parts - the eastern one – is formally a separate site No 26 in Staniątki. In fact, both sites (2 in Zagórze and 26 in Staniątki) form an entirety which is difficult to separate (Kadrow, Okoński 2008, 3).

Due to the vast amount of material obtained during the rescue excavations, the editors of the Report decided to publish them in a series of separate studies. This volume contains three articles devoted to selected groups of artefacts. These are the studies devoted to flint artefacts (compare Jurzysta in this volume), paleobotanical materials (Lityńska-Zajac *et al.* in this volume) and Neolithic paleozoological materials (Makowicz-Poliszot in this volume). Next volumes of the Report – in the first place – will contain the studies devoted to Neolithic artefacts followed by the materials from later eras and periods.

The spatial layout of the features from which the materials and artefacts described in the studies come can be read from the map contained in this introduction. The descriptions, profiles, classifications and illustrations of those features will be included in the following volumes of our annual, devoted mainly to the studies of pottery artefacts from individual eras and periods.

■